

הפכילות מלא

אין כמעט אשה בישראל שלא התנסתה בהן. האם הן מהוות סכנה לבריאות?

על דעתה. למרות שבקיבוץ אין סירדת גידול הילד מעיקה באופן ישיר על הוריו, לא היה לה כוח לעמוד בלידה חדשה, זמן כה קצר אחרי לידתה האחרונה. הרופא הפנה אותה לועדת הבריאות של הקיבוץ, שתסדיר עבורה את שאלת התשלום, ונתן לה מכתב אל ד"ר הורוביץ בחיפה.

האחות בחניא טילפנה לד"ר הורוביץ, הודיעה שהם שולחים אליו חברה הזקוקה להפסקת הריון. הרופא קבע את מועד הניתוח ליום המחרת. האשה הגיעה לפנייהצהרים, נבדקה על-ידי הרופא. שהרדים אותה וביצע את הניתוח.

ניתוח זה, כשלעצמו, הוא אחד הקלים ביותר במדע הרפואה, ואינו אורך בדרך כלל אלא מספר דקות. ד"ר הורוביץ עצמו היה מנוסה מאד בסוג זה של ניתוח. אשתו, אשר למדה בבית-ספר לאחות בגרמניה, אך לא סיימה אותו, היתה עוזרת לידו בשעת ניתוחים אלה. אחרי הניתוח היו הנשים נחות שלושה-ארבע שעות, והולכות לדרך. אך במקרה של חברת חניא, ארע אסון — מאותם אסונות שהם מנת חלקן של כל מנתח: ד"ר הורוביץ המנוסה לא ביצע הפעם את הניתוח כהלכה, גרם לניקוב הרחם, המעי הגס והמעי הדק של האשה. עם גמר הניתוח השכיב את האשה לנוח, ובשעה שתיים אחרי-הצהריים הסיע אותה בעצמו לקיבוצה. שם מסר לד"ר גראוס כי משהו לא היה כשורה, ביקש ממנו להשיג על האשה. כעבור יומיים הורע לפתע מצבה של האשה, והיא הועברה בחצות הלילה במכוניתו של ד"ר הורוביץ לבית-החולים רוטשילד בחיפה. למחרת-יממה, כתוצאה ישירה מאותו ניתוח בלתי-מוצלח. פרקליט המדינה האשים את הרופא ברצח, בטענה כי ידע היטב שטעותו בשעת הניתוח עלולה לגרום למותה של האשה, אם לא תקבל טיפול רפואי מידי בבית-חולים. בכל זאת החזירה לביתה, במקום להכניסה לבית-חולים, מאחר שפחד שאם יביאה לבית-חולים יתגלה שהוא ביצע עליה הפלה מלאכותית — ניתוח שהוא בלתי-חוקי. כדי להציל את עצמו משלילת רשיון ומאסר אפשרי של 14 שנה, טען פרקליט המדינה, גרם ד"ר הורוביץ למותה של האשה.

הכל נשאר — רק הרבה יותר

חשיבותו של המשפט, שהתנהל בפני נשיא בית-המשפט המחוזי יעקב אולאי והשופטים המחוזיים משה עצינוני ויהושע גורניק, היא שנתנה את התשובה העקרונית לשאלה, מה היא הפלה בלתי-חוקית. השופטים נתנו תוקף להחלטתו של בית-המשפט אנגלי, כי כל הפלה מלאכותית המבוצעת מטעמים רפואיים — חוקית (ראה מסגרת).

לאחר שמיעת העדויות, קבעו השופטים כי ד"ר הורוביץ לא ניסה לטשטש את אחריותו לביצוע אותו ניתוח, ועל כן אין להאשימו ברצח. כאילו נתן לה בכוחה תחילה למות ובלבד להציל את עצמו מתביעה משפטית בקשר לביצוע הפלה מלאכותית. הם החליפו את סעיף האשמה, ובמקום סעיף על רצח, קבעו את סעיף 175 של החוק, הודן בהפלות בלתי-חוקיות.

תכוננו כתמונת השער. זוהי תמונה של אשה צעירה, אם לשלושה ילדים, שמתה כתוצאה מביצוע הפלה מלאכותית. לפני שמונה שנים הרעישה מותה את כל הארץ — וביחוד את חוגי הרופאים והמשפטיים. דמותה העצובה ריחפה בחלל בית-המשפט המחוזי בחיפה בכתב-אישום מזועזע, נגד כל הגורמים שהורידו אותה לקבר: נגד הרופא שביצע את הניתוח הבלתי-חוקי, נגד החברה המשאירה ללא פיקוח עניינים של חיים ומות, ונגד החוק שחייב כי הניתוח יבוצע בתנאי מחתרת.

הרופא שביצע את ההפלה היה אמנם רופא ותיק ומנוסה, בוגר המכללות המפורסמות ביותר של וינה וברלין. אולם כתוצאה מטעות גרם ד"ר משה הורוביץ למותה של אותה חברת קיבוץ חניא — והמדינה העמידה אותו הדין באשמת רצח. כיום יושב ד"ר הורוביץ בהאמברג שבגרמניה, שם הוא ממשיך בעבודתו כרופא שנים, ושאלת ההפלות המלאכותיות שוב ירדה מכותרת העיתונים. ירדה — למחרת.

אם העולם הזה מעלה שוב את אותה פרשה, אין זה כדי לחטט בפצעים ישנים, אלא מפני שמשפט ד"ר הורוביץ היה המשפט הראשון והיחיד בו נחשף בפומבי כל הרקע — הרפואי, החוקי, החברתי — שעליו מתבצעות ההפלות המלאכותיות בישראל. באותו משפט נמסרו בפעם הראשונה עדויות שבועה על נושא שהשתיקה אפפה אותו עד אז, ומאז.

בגלל אי-החוקיות של ההפלה המלאכותית שביצע, נשלח ד"ר משה הורוביץ לשנת מאסר. החוק מתיר הפלה רק מסיבות רפואיות, ואילו הוא עשה זאת מטעמים סוציאליים. בתמונה הוא נראה בשעת הפסקה בפרוודור בית-המשפט המחוזי בחיפה, בחברת אשתו ושוטרי-ליווי.

מ-1952 לא נודע על מקרה מוות אשר נגרם כתוצאה מביצוע הפלה מלאכותית — והפלות בוצעו לא בעשרות, לא במאות, ואף לא באלפים. לפי כל הנתונים בוצעו מאז מותה של חברת חניא רבבות הפלות מלאכותיות במדינה, ולא חל כל שינוי בתנאים היסודיים שבהם בוצעו. על כך חשוב, להבנת המצב השורר כיום, לסקור מחדש כמה מן העובדות שנתגלו באותו משפט.

★ ★ ★

דוקטור משה הורוביץ, יליד רומניה שלמד ועבד כרופא נשים בגרמניה, עלה ארצה והשתקע בחיפה בשנת 1934. כאשר הובא למשפט היה בן 52, בעל נסיון עשיר ברפואת נשים. כשהתוודע לפני המקרה הובא לדין, פנה לד"ר הורוביץ רופא קופת-חולים בחניא והסביבה, ביקש לשוחח עמו בעניין הפסקת הריונו של נשים המת-גוררות באזור שחתה השנתה. ד"ר גראוס הציע להורוביץ שיסכים לבצע הפלות מלאכותיות (הפסקות הריונו) לנשים שהוא ישלח לו. הורוביץ הסכים, תמורת תשלום סטנדרטי שנקבע מראש.

בין חברי קיבוץ חניא נמנתה גם האשה, שהגיעה במרוצת הזמן אל מרפאתו הפרטית של ד"ר הורוביץ. היתה זו אם צעירה, שהספיקה כבר ללדת שלושה ילדים. בעת הריונה האחרון, היה בנה הצעיר בן ששה חודשים בלבד. היא פנתה לרופא הקיבוץ, בבקשה להפסיק את ההריון. עבור האשה לא היתה בכך בקשה יוצאת-דופן. שלוש פעמים לפני כן עברה הפלה מלאכותית. ד"ר גראוס ניסה לשכנע אותה שלא תבצע הפלה רביעית, אך האשה עמדה

מה אומר

שני סעיפים בחוק הפלילי, משנת 1836, דנים בהפלה מלאכותית. קובע סעיף 175: כל אדם המתכוון להביא אשה ללידה הפלה, בין שיש וליד בבטנה ובין שאין וליד בבטנה, והוא משקה אותה בניגוד לחוק, או גורם לה שתשתה, רעל או כל דבר מויק אחר, או המשתמש בכוח מאיזה מין שהוא, או המשתמש בכל אמצעי אחר, יאשם בפשע ויהיה צפוי ל-14 שנות מאסר.

סעיף 176 מרחיב את האחריות לביצוע ההפלה, כדי שתכלול גם את האשה: "כל אשה המתכוונת להביא את עצמה ללידה הפלה, בין שיש וליד בבטנה ובין שאין וליד בבטנה, והיא שותה בניגוד לחוק כל רעל או כל דבר מסוכן אחר, או משתמשת בכוח מאיזה מין שהוא, או משתמשת בכל אמצעי אחר, או המרשה שישקוה דבר כזה או שיש-תמשו כלפיה באמצעי כזה, תאשם בפשע ו-תהיה צפוייה לשבע שנות מאסר."

★ ★ ★

המחוקק בארץ-ישראל לקח את שני הסעיפים האלה מתוך התחוקה ה-אנגלית. סעיף 58 של החוק האנגלי משנת 1861, שתוקן ב-1948, דומה בתוכנו וביי-סודותיו לשני הסעיפים הישראלים. ומאחר שפירוש השני מבוסס במידה רבה על תקדימים, ובישראל לא היו כמעט תקדימים משפטיים בענייני הפלות מלאכותיות, חייבים בתי-המשפט במדינה להסתמך על תקדימים אנגליים ועל דעת פרשנים אנגליים.

נקודת המפתח של סעיף 175 הן שתי המלים, "בניגוד לחוק". כיצד אפשר לקבוע אם הפלה מסיימת בוצעה בניגוד לחוק, או במסגרת החוק? לפני כשמונה שנים קבע בית-המשפט הישראלי: "אין כל חיי-לוקי דעות, כי המונח, בניגוד לחוק, מוציא מגדר סעיף 175 כל מעשה הפלה שביצע אגב טיפול רפואי מתאים, לשם הצלת חייה של האשה או שמירה על בריאותה."

החוק האנגלי המקורי נחקק בתקופה ש-הפלות מלאכותיות בוצעו בתנאים פרימיטיביים מסוכנים, והוא קיבל את דחיפתו ה-עיקרית מן העקרון הדתי, שגרמית הפלה

חשיבותו של המשפט, שהתנהל בפני נשיא בית-המשפט המחוזי יעקב אולאי והשופטים המחוזיים משה עצינוני ויהושע גורניק, היא שנתנה את התשובה העקרונית לשאלה, מה היא הפלה בלתי-חוקית. השופטים נתנו תוקף להחלטתו של בית-המשפט אנגלי, כי כל הפלה מלאכותית המבוצעת מטעמים רפואיים — חוקית (ראה מסגרת).

לאחר שמיעת העדויות, קבעו השופטים כי ד"ר הורוביץ לא ניסה לטשטש את אחריותו לביצוע אותו ניתוח, ועל כן אין להאשימו ברצח. כאילו נתן לה בכוחה תחילה למות ובלבד להציל את עצמו מתביעה משפטית בקשר לביצוע הפלה מלאכותית. הם החליפו את סעיף האשמה, ובמקום סעיף על רצח, קבעו את סעיף 175 של החוק, הודן בהפלות בלתי-חוקיות.

נשאלה או השאלה, אם ההפלה שבוצעה על-ידי ד"ר הורוביץ היתה חוקית או בלתי-חוקית, במובן שאומץ על-ידי השופטים מן התקדים האנגלי. כלומר: הביצע את ההפלה מטעמים רפואיים סהרורים, או מטעמים חבתיים? החלטת השופטים התבססה על הוכחות תביעה: ההפלה בוצעה מטעמים חברתיים סהרורים, כשהאשה היתה בריאה לגמרי. החוק רואה זאת כהפלה בלתי-חוקית, וד"ר הורוביץ ביץ נידון למאסר של שנה אחת.

אולם נוסף לשאלה אם הרופא היה אשם או לא, הצטיירה בבית-המשפט תמונה כללית של אותו ענף רפואי, ומבחינה ציבורית, זה היה חשוב לאין ערוך יותר מן המקרה ה-מיוחד של ד"ר הורוביץ. בין יתר הגילויים: הורוביץ, לפי עדות עצמו בפרקליטות המחוז, היה מבצע בדירתו בין שלוש לעשר הפלות מלאכותיות לחודש.

חברות קיבוץ שנוקפו לשרותו שיל-מו אותו מחיר ששילמו נשים אחרות. על סמך עדויותיהם של רופאים שר-נים, קבע בית-המשפט: "הוכח שעל אף היות הניתוח בלתי-חוקי, אין שואלים בבתי-חולים ולא כלום, ואין מתעניינים לדעת מי עשה אותו, ואין מוסרים ידיעה עליו למש-טרה או לכל מוסד אחר."

★ ★ ★

ה היה לפני עשר שנים — מה כיום? אם לסכם במשפט אחד את העובדות וה-דעות שנאספו במסגרת חקירה זו של העולם הזה מפי רופאים, מנהלי בתי-חולים ואנשי חוק: "הכל נשאר על כנו — רק הרבה יותר."

תמונה: פרוודור בבית-חולים פרטי קטן לילודות בתלאיביב. על ספסל קבוע לקיר יושבים שני גברים ואשה אחת. הם מחתינים במתיחות להופעת אחות חדר-הילודות, שתודיע להם מה ילדה האשה שלהם — בן או בת. אחות לבושה בלבן יוצאת לרגע: "מר ברגר, היא מדינה, מזל טוב. יש לך בן!" מר ברגר נאנח. לא בשמחה ולא בצער, פשוט שמח שזה עבר בשלום. כעבור חצי-שעה מובילים שני אחים מיטה על גלגלים. ברגר ניגש לאשתו. עיניה זוהרות מאושר. כעבור פחות משעה מובילים האחים מיטה שניה מתוך חדר הילודות. שום הודעה של האחות לא קדמה להופעה זו, איש אינו מחד-כה בחוץ לברך את האשה הצעירה השרועה